

Klíčová slova

„Dlouhé“ 18. století; 18. století; baroko; osvícenství; české národní obrození; dějiny češtiny; vývoj češtiny; barokní čeština; obrozenecká čeština; čeština „dlouhého“ 18. století; rukopis; písařský úzus; kulturní čeština; knihy historiografických zápisků; historiografie; „lidové kroniky“; gramatografie; mluvnice; barokní stylistika; barokní rétorika; dějiny pravopisu; vývoj pravopisu; dějiny hláskosloví; vývoj hláskosloví; dějiny tvarosloví; vývoj tvarosloví; vývoj lexika; Chlumeck nad Cidlinou; Kutná Hora; Milčice; Nové Strašecí; Pelhřimov; Roudnice nad Labem; František Šolc; Vojtěch Kegler; František Jan Vavák; Filip Ignác Dremsa; Antonín Štěpán; Vojtěch Jílek; Václav Preinhelter.

Abstrakt

Lingvistické bádání zejména posledních desetiletí prokázalo neopodstatněnost staršího názoru, že česky psaná díla vznikající od druhé poloviny 17. století do konce 18. století byla projevem úpadku českého jazyka a literatury. Většina odborných studií ovšem analyzovala tištěné památky; rukopisné prameny se zkoumaly spíše okrajově a nesoustavně. Cílem této disertační práce je předložit podrobnější obraz jazykového úzu v původních rukopisných dílech vzniklých v průběhu „dlouhého“ 18. století.

Těžištěm práce je lingvistický rozbor sedmi rukopisných knih historiografických zápisků: *Některých památek* Františka Šolce z let 1726–1736, první knihy *Paměti některých* Vojtěcha Keglera z druhé třetiny 18. století, prvního svazku *Spisů pamětních* Františka Jana Vaváka z let 1770–1783, *Paměti* Antonína Štěpána z poslední čtvrtiny 18. století, *Knihy pamětní* Vojtěcha Jílka z 80. let 18. století, *Knížky pamětní* Filipa Ignáce Dremsy z let 1787–1809 a *Novostrášecké kroniky* Václava Preinheltra z let 1801–1834.

Předmětem výzkumu jsou jednotlivé jazykové jevy v pravopisné, hláskoslovné, tvaroslovné a lexikální rovině, jež jsou považovány za příznačné pro tzv. barokní češtinu. Výsledky analýzy jsou interpretovány v kontextu dobových jazykových a mimojazykových skutečností, především mluvnických, slovníkových a rétorických doporučení, ale také stavu školství, knižního trhu i rukopisné kultury.

Na základě získaných údajů a jejich konfrontace se závěry kvantitativního rozboru řady pramenů ze 17. a „dlouhého“ 18. století práce konstatuje, že autoři zkoumaných rukopisů se zpravidla řídili dobovými představami o úzu psaného jazyka, v rámci něhož se vedle dominantní podoby jazykové jednotky připouštělo užívání jejích variant. Realizace této „rozkolísané“ podoby kulturní češtiny v jednotlivých knihách historiografických zápisků je přitom závislá na vzdělání písaře, předpokládaném účelu sepsání textu a dalších vnějších činitelích.